

Retoriikkaa ja kirjaviisautta

Sosiobiologia on kolkutellut tieteen portteja 1970-luvulta alkaen. Sosiobiologia on julistettu tieteen kulmakiveksi ja kaikkien kiistojen voittajiksi, suhteellisuusteorian veroiseksi suursaavutukseksi. Väitetty asema perustuu kuitenkin vaikutelmien luomiseen ja uhoamiseen, ja tieteenalana ihmisen sosiobiologia muistuttaa enemmän korttitaloa kuin tieteellistä rakennelmaa. Sosiobiologian tutkimusasetelmat ovat hataria, ne perustuvat voimakkaisiin ennakkokäsityksiin, toiveajatteluun ja aihetodisteluun. Sosiobiologien väitteet ovat usein löyhän ajattelun ruokkimaa intoilua, populaareja heittoja ja katteettomia analogioita, joita ei voida eikä haluta testata. Selitystä haetaan aina sieltä, mistä sitä helpoimmin löytyy, ristiriitaisuuksista ei piitata eikä kielteisistä näyttöä juuri mainita. Sosiobiologian kritiikkiin ei suhtauduta asiallisesti, vaan keskustelu saa kiihtyneitä, tunteenomaisia sävyjä, jotka eivät herätä luottamusta.

Nämä ongelmat näkyvät myös toimittaja Jussi Niemelän ja toimittaja Osmo Tammissalon keskustelupuheenvuorosta (Tammissalo–Niemelä 2006). Joudun laatimaan jo neljännen vastineen Jussi Niemelälle. Hän ja Osmo Tammissalo arvostelevat kärkevästi väitöskirjaani (Lång 2004) ja suhtautuvat tieteeseen dogmaattisesti ja fundamentalistisesti; fallibilismia he eivät juuri kelpuuta.

Biologian filosofiaan ja tieteenfilosofiaan Jussi Niemelä ja Osmo Tammissalo suhtautuvat kielteisesti ja esittävät tieteen perustuvan vain empiriaan ja reduktioon (esim. Niemelä 2004: 81, 89); ontologisen ja selittävän reduktionismin eroa ei mainita. Filosofian ja tieteiden pätevyyttä he arvioivat sen mukaan, miten ne suhtautuvat evoluutioteoriaan, käytännössä kaiketi sosiobiologiaan (mts. 79).* He jättävät kuitenkin huomiotta sen, että havainnot tulkitaan väistämättä aina jonkin teorian muodostamasta viitekehyksestä lähtien ja että omien taustaoletusten pohtiminen ja kyseenalaistaminen ja käsitteiden määrittely kuuluvat olennaisesti tieteenharjoittamiseen.

”Naiivi usko puhtaista havainnoista johdettuihin varmoihin ja lopullisiin tieteellisiin totuuksiin on perusteetonta. Ennakko-odotukset vaikuttavat havaintoihin, ja tieteessä valinta vaihtoehtoisten hypoteesien välillä edellyttää monimutkaista tasapainottelua – –.” (Raatikainen 2004: 69.)

”Niinpä filosofia on tärkeää biologialle, koska biologian kiehtovat johtopäätökset eivät seuraa yksinomaan biologisista tosiseikoista. Vastaavasti biologia on tärkeää filosofialle, koska nuo kiehtovat johtopäätökset todellakin riippuvat biologisista tosiseikoista.” (Sterelny–Griffiths 1999: 5.)

* Sosiobiologian rinnastaminen suhteellisuusteoriaan on yhtä katteetonta kuin psykoanalyysin rinnastaminen homeopatiaan, eikä ylimalkaisia rinnastuksia voi käyttää perusteluna.

Jussi Niemelän ja Osmo Tammisaloon näkemyksissä ei ole sijaa erityistieteiden ja tieteenfilosofian vastavuoroisuudelle eikä skeptisismille. He edustavat naiivia realismia ("Niin on, jos siltä näyttää!"), ja he odottavat tieteeltä sellaista varmuutta, jota se ei voi tarjota (Lång 2005b). Tämä havainnollistaa sitä, kuinka eri tavoin lehtimiehet ja tiedemiehet suhtautuvat tieteeseen. Arvostetut tieteentekijät eivät halveksi tieteenfilosofiaa, eivätkä yksityiset tieteenalat ole irrallisia, sulkeutuneita kokonaisuuksia.

Biologian filosofian torjuminen on sikäli ymmärrettävää, että filosofit ovat yleensä suhtautuneet ihmisen sosiobiologiaan ja evoluutiopsykologiaan melko varauksellisesti ja vieläpä perustelleet käsityksensä (esim. Niiniluoto 1984: 157–171; Sterelny–Griffiths 1999: 217–252; Dupré 2001: 1–116; 2003: 77–98; Bunge 2003: 141–144, 154–162; Raatikainen 2003; Buller 2005). Sen sijaan että vastaisivat perusteluihin, Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo koettavat saattaa arvostelijat — esimerkiksi Stephen Jay Gouldin ja Richard Lewontinin (1998) — epäilyttävään valoon muun muassa *ad hominem* -argumentein ja vähättelevin luonnehdinnoin (ks. Niemelä 2004: 81–82). Jos arvostelijat todellakin ovat hakoteillä, pitäisi osoittaa, kuinka se ilmenee heidän perusteluistaan.

Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo koettavat kääntää rempseällä retoriikallaan huomion pois siitä, etteivät he kykene esittämään tieteellisesti vakuuttavia perusteluja suurelleen väitteidensä tueksi.

Jo aikaisemmin osoitin, että Jussi Niemelä ei ole lukenut väitöskirjaani, vaikka sitä toistuvasti ja kovasanaisesti arvostelee (Lång 2005b). Sama rajoitus ilmenee Jussi Niemelän ja Osmo Tammisaloon kirjoitelmasta. He ovat lukeneet kirjasta vain liitteen B (kuusi sivua 321:stä), vaikka sen päätelmät nojaavat varsinaisessa tekstissä esitettyyn. Käsittelen seuraavaksi muutamia kiistakysymyksiä siinä määrin kuin tila sallii; joihinkin moitteisiin olen vastannut jo toisaalla (Lång 2005b; 2006a). Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo tuominnevat puheenvuoroni jo ennakolta:

"Lång kuitenkin luulee tosissaan, että hänen saivartelullaan on oikeasti jotain merkitystä tieteelle. Långin haparoivien argumenttien perusteella tämä on pelkkää toiveajattelua." (Niemelä 2004: 81.)

Koska Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo ovat lukeneet liitettä B voimakkaiden kielteisten ennakkokäsitysten vallassa, he näkevät epäjohdonmukaisuutta ja asiantuntemattomuutta siellä, missä sitä ei ole. Kun olin vaatinut, että ihmisiä olisi tarkasteltava ihmisinä eikä eläiminä ja vastaavasti eläimiä olisi tarkasteltava eläiminä eikä ihmisinä, he pitävät sitä ristiriitaisena. "Geenin itsekkyyks" ja "eläinten homoseksuaalisuus" ovat tyypillisiä esimerkkejä antropomorfisesta kielenkäytöstä: tarkastelun kohteeseen projisoidaan inhimillisiä ominaisuuksia ja kohdetta koetetaan ymmärtää "em-

paattisesti”, asettumalla ihmisenä sen asemaan; eläimiä kohdellaan mielekkäinä, tavoitteikkaina, inhimillisinä toimijoina. Tämä estää näkemästä varsinaisia tutkimusongelmia. (Vrt. Hanke 2004.)*

Jussi Niemelän ja Osmo Tammisalon mielestä luonnehdinta ”kognitiivinen kosketus todellisuuteen” on ”varsin mielenkiintoinen” (Tammisalo–Niemelä 2006) eli ”yksi kaikkien aikojen hauskimista” (Niemelä 2004: 83). Ilmaus on lähtöisin Linda T. Zagzebskin (1996: 270) hyve-epistemologiasta, jota esittelen väitöskirjani luvussa 4 (Lång 2004: 77–80), mutta Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo eivät näy sitä tuntevan. He koettavat kumota hyve-epistemologiaa vähättelevin luonnehdinnoin, eikä heidän tieto-opillista asiantuntemustaan voi pitää kovin vakuuttavana (vrt. Lång 2005a; 2005b).

Väitöskirjani luvuissa 4 ja 5 puolustan yksityiskohtaisesti psykoanalyysin tieteellisyyttä ja osoitan sen noudattavan tieteen menetelmää (Lång 2004: 80–133). Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo jättävät perusteluni huomiotta ja yhä edelleen väittävät psykoanalyysia epätieteelliseksi. 1100-luvun filosofien lailla he linnoittautuvat tietyn katsantokannan suojiin ja aika ajoin karauttavat ”taistelemaan toisia vastaan” (Peirce 2001: 169). Ikävä kyllä he hutkivat olkiukkoja, koska he tukeutuvat vain pariin kirjoittajaan, jotka eivät kuvaa psykoanalyyttista teoriaa asianmukaisesti (Hans Eysenck, Jeja-Pekka Roos), eivätkä he myöskään viittaa psykoanalyyttisiin kirjoituksiin. Heidän psykoanalyysikäsitteensä on varsin vulgaari, ja se muistuttaa enemmänkin elokuvia ja TV-sarjoja kuin tieteellistä kirjallisuutta. Lisäksi he henkilöivät psykoanalyysin yksioikoisesti Sigmund Freudiin ja nimittävät psykoanalyysia usein ”freudilaisuudeksi”. Mihin unohtuivat tuhannet muut psykoanalyytit ja heidän kokoamansa näyttö? (Vrt. Lång 2004: 105, 132; 2005b; 2006a.)†

Freudille esitetään omituisia vaatimuksia: hänen olisi itse pitänyt keksiä tiedostumattomat psyykkiset prosessit (todellisuudessa hän myönsi auliisti muiden ehtineen edelle [ks. esim. Freud 1946: 44–53]), ja hänen olisi pitänyt tuntea nykyaikaista perinnöllisyystiedettä. Relevantimpaa olisi tutkistella nykyaikaisen psykoanalyysin käsitteitä.

Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo valjastavat kärryt hevosen eteen tiedustellessaan: ”Kysymme siis Långilta selitystä, miksi lapsen kehityksessä olisi *oidipaalisen* hi-

* Kuten väitöskirjassani huomautan, projektio eli sijoittaminen jäytää olennaisesti todellisuudenmuokaisuuttamme (Lång 2004: 240). Antropomorfismi on adultomorfismin kaltainen esimerkki projektioista psyykkisenä puolustustoimenpiteenä (vrt. mts. 55).

† Koska heidän kirjoituksensa otsikko on ”Freud ja sosiobiologia”, vaikuttaa yllättävältä, että he eivät ota kantaa Frank J. Sullowayhin, jonka mielestä Sigmund Freud on merkittävin esi-sosiobiologi Charles Darwinin ja Edward O. Wilsonin välissä (Sulloway 1979: 5). Sullowayn Freud-luentaa voidaan kuitenkin arvostella epätäsmällisyydestä (Robinson 1993: 18–100; Köhler 1996: 67–69, 76–80, 84–99).

mon vaihe. Kysymme myös, minkälaisia empiirisiä havaintoja on selityksen tueksi.” (Tammisalo–Niemelä 2006.) Kysymyksenasettelu osoittaa heidän nurinkurisen lähtökohtansa: he kehittelevät ensin teorioita ja rupeavat sitten sovittamaan maailmaa niihin. He muistuttavat 1800-luvun tiedemiehiä, jotka todistelivat kirjoituspöytänsä ääressä, että kimalainen ei voi lentää. Psykoanalyysi etenee vastakkaiseen suuntaan: havaitaan yllättävä kliininen ilmiö ja ruvetaan etsimään sille selitystä. Oidipuskompleksia ei ole konstruoitu jonkin teorian pohjalta, vaan oidipaalisuuden avulla koetaan selittää tiettyjä kliinisiä, empiirisiä havaintoja (Simon–Blass 1991); teorian avulla havainnot saatetaan järjestykseen ja niille etsitään selitystä. Selitykset ovat luonteeltaan hypoteeseja, ja niille voidaan etsiä tukea ja niitä voidaan käyttää mielekkäästi avuksi kliinisessä työssä ja muussa psykoanalyttisessä tutkimuksessa, esimerkiksi taiteen analyysissa.

Psykoanalyysissa ei väitetä, että ihmiseltä olisi kadonnut inestinvälttämiskaisto; sen sijaan tarkastellaan sitä, kuinka tuo kaisto ilmenee psyykkisen olennon kehityksessä, eikä eläimistä ole siinä apua. Mahdollisen leimautumisen lisäksi ihmisen psyykkisyys ja kulttuurin mukana periytyvät asenteet vaikuttavat tuon kaiston kehittymiseen ja muotoon. Tuskinpa Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalokaan kieltävät sitä, että eroahdistuksen muuttuminen välttämiskaistoksi on monimutkainen ilmiö, joka edellyttää paitsi selittämistä myös havainnointia. Kuten he itse toteavat, ”ilman rohkeita avauksia tiede ei edisty”.

Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo ovat sitoutuneet teoriaan, jonka mukaan oidipuskompleksia ei voi olla, ja kieltäytyvät tarkastelemasta ilmiöitä muulla tavoin; lisäksi he määrittelevät oidipaalisuuden niin, ettei sillä ole paljontaan tekemistä psykoanalyttisen teorian kanssa (vrt. esim. Tähkä 1997: 166–174). Tämä tekee heistä jyrkkiä relativisteja, ei empiristejä. Oidipaalisen asetelman olemassaolo ei riipu siitä, sopiiko se jonkun kuvioihin vai ei. (Ylimalkaan oidipuskompleksin kiihkeä, yksipuolinen korostaminen ei vastaa nykyaikaisen psykoanalyysin todellisuutta — se kuuluu vain vulgaariversioon, ”pseudofreudilaisuuteen”.) Jussi Niemelän ja Osmo Tammisalon asenne ei edusta tieteen menetelmää vaan jääräpäisyyden menetelmää (vrt. Peirce 2001: 137–150), ja heidän tiedustelunsa voi toistaiseksi jättää omaan arvoonsa.

Sama ongelma vaivaa heidän Freud-kritiikkiään muutoinkin. He arvostelevat Freudia mutta eivät viittaa psykoanalyttisiin kirjoituksiin, joista epäileväinen lukija voisi tarkistaa, ovatko he esittäneet Freudin käsitykset ja historialliset seikat alkuunkaan totuudenmukaisesti. ”Kylmä, etäinen äitihän on psykoanalyttisen teorian mukaan syyllinen lapsen sairauteen [skitsofreniaan]”, he kirjoittavat (Niemelä 2004: 84) mutta eivät viittaa yhteenkään psykoanalyttiseen lähdeeteokseen, josta heidän väit-

teensä voitaisiin tarkistaa. He eivät myöskään ota huomioon psykoanalyttikkojen omaa Freud-kritiikkiä eivätkä psykoanalyttisen teorian tämänhetkisiä muotoja (esim. Alanen 1997; Tähkä 1997: 337–). Heillä ei ole kliinistä kokemusta, joka auttaisi arvioimaan käytännön mielenterveystyötä ja esimerkiksi traumojen ja hyväksikäytön vaikutusta autismiin ja skitsofreniaan.*

Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo väittävät minun kumoavan Darwinin evoluutio-teoriaa. Väite on hupsu ja perätön. He itse edustavat yltiöpäistä adaptionismia, joka käyttää ilmiöiden seurauksia niiden selittämiseen. Moinen on kehäpäättelyä: ilmiö on oman itsensä syy. He ovat lähempänä J.-B. de Lamarckia kuin Charles Darwinia.

Evoluutioteoriaan sisältyy useita suuntauksia, ja Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo menettelevät näennäistieteellisesti korottaessaan oman suuntauksensa ainoaksi oikeaksi, julistaessaan itsensä voittajaksi ja tuomitessaan muut jopa ”huijareiksi”. † He kieltäytyvät tieteellisestä keskustelusta, vaikka vaihtoehtoisten hypoteesien (”rohkeiden avausten”) esittäminen ja pohtiminen on hyvin tärkeää tieteen edistymiselle. Heidän kirjallisuusviitteensä ovat epämääräisiä, ja väittäessään ihmisen sosiobiologiaa totuuden tieksi he nojautuvat useimmiten — toisiin sosiobiologeihin. Sivunumerot puuttuvat, joten viittausten ja väitteiden tarkistaminen on usein vaikeaa.

”Mikä muu mekanismi kuin luonnonvalinta voi selittää sopeutumien olemassaolon?” kysyvät Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo. Sopeutumien olemassaolo johtuu mutaatioista, siis sattumasta, kuten totesin. Jotkin mutaatiot ovat adaptiivisia, mutta luonnonvalinta ei niitä tuota vaan pelkästään säilyttää, silloinkin kun ne eivät enää ole adaptiivisia tai ne palvelevat muuta tarkoitusta, kuten jo Charles Darwin totesi:

”Ihminen ei voi luoda muunnoksia eikä myöskään estää niitä ilmestymästä; hän voi ainoastaan säilyttää ja edelleen kehittää muunnoksia, milloin niitä esiintyy. — Toisaalta saatamme olla varmat siitä, että jokainen vähimmässäkin määrässä vahingollinen muutos joutuu säälimättömän häviön alaiseksi. Tätä suotuisten yksilöllisten eroavaisuuksien ja muuntelujen säilymistä ja haitallisten häviämistä olen kutsunut luonnolliseksi valinnaksi eli kelvollisimpain eloonjämiseksi. Muunteluihin, jotka eivät ole hyödyllisiä eivätkä vahingollisia, ei luonnollinen valinta vaikuta; ne joko jäävät epävakaiseksi ainekseksi, kuten kenties on poly-

* Varhaisen deprivaation vaikutusta on tutkittu mm. reesusapinoilla (esim. Harlow–Dodsworth–Harlow 1965) ja ihmisillä (esim. Rutter ym. 1999). Hoivan puute johti autistiseen käyttäytymiseen. (Tämä on erotettava geneettisestä autismista, jota riittävä hoiva ei voi estää. Autismien historiasta ja määrittelystä ks. esim. Holmer Nadesan 2005.)

† Tutkija ottaa työkseen asioista selvää eli pyrkii muodostamaan mahdollisimman totuudenmukaisia käsityksiä. Kun tutkijaa nimitetään huijariksi ja valehtelijaksi (vrt. Niemelä 2004: 83, 90), hänen väitetään esittävän käsityksiä, jotka hän varmasti tietää paikkansapitämättömiksi. Jotta tuollaiset nimittelyt eivät jäisi herjauksen tasolle, ne edellyttävät vahvaa näyttöä siitä, että (a) kyseiset käsitykset tosiaankin ovat paikkansapitämättömiä ja että (b) tutkija esittää ne tietoisena paikkansapitämättömyydestä.

morfisten lajien laita, taikka vakiintuvat lopulta, riippuen elimistön ja olosuhteiden laadusta.

Muutamit kirjailijat ovat käsittäneet väärin tai vastustaneet *’luonnollisen valinnan’* nimitystä. Jotkut taas ovat kuvitelleet luonnollisen valinnan aikaansaavan muuntelua, kun se sitävastoin ainoastaan säilyttää sellaisia muunteluja, jotka aiheutuvat olennon elinehdoista ja ovat sille suotuisia näissä elinehdoissa.

— —

Kuten ensi luvussa olemme osoittaneet, on meillä täysi syy uskoa elinehtojen muutosten synnyttävän taipumusta lisääntyvään muuntelevaisuuteen. Edellämämainitussa tapauksessa elinehdot ovat muuttuneet, ja tämä on ilmeisesti luonnolliselle valinnalle eduksi, koska siten tarjoutuu paremmat mahdollisuudet hyödyllisten muuntelujen ilmaantumiseen. Jollei sellaisia ilmaannu, ei luonnollinen valinta voi mitään aikaansaada.” (Darwin 1913: 90–92; vrt. Sterelny–Griffiths 1999: 29–30).

Lisäksi monet piirteet, kuten lukutaito, ovat adaptiivisia, vaikka ne eivät ole adaptatioita. Olisiko luonnonvalinta **tuottanut** lukutaidon? Lukutaito lienee tarkoituksenmukainen ilmiö. Sopeutumit eli adaptaatiot ovat jo määritelmän nojalla luonnonvalinnan seurauksia (mts. 217–218). Jussi Niemelä ja Osmo Tammissalo eivät erottele adaptaatiota adaptiivisuudesta. Lisäksi he jättävät huomiotta symbioottiset kokonaisuudet, jotka syntyvät ”sattumalta, kun monimutkaisten ilmiöiden osat liittyvät yhteen” (Lång 2004: 282), esimerkiksi puut ja sienet, eläimet ja selluloosaa hajottavat bakteerit sekä jäkälä, joka koostuu sienestä ja levästä (Sterelny–Griffiths 1999: 60, 173 *et passim*). Luonnonvalinta ei ole niitä **tuottanut**; silti niitä voi pitää tarkoituksenmukaisina, sikäli kuin me ylimalkaan tarkoitamme ”luonnonvalinnalla”, ”tuottamisella” ja ”tarkoituksenmukaisuudella” samaa. (He eivät määrittele käyttämiään käsitteitä kovin tarkasti; moiten olisi kai ”saivartelua”.)

Jussi Niemelä ja Osmo Tammissalo tähdentävät sitä, että ihmisen käyttäytymiselle voidaan esittää sekä proksimaattinen että ultimaattinen selitys. He jättävät vähemmälle huomiolle sen, että ultimaattiset, evoluutioon liittyvät selitykset ovat aina luonteeltaan hypoteeseja* ja niiden merkitys on usein marginaalinen proksimaattisen selityksen rinnalla; on otettava huomioon, että jonkin ilmiön ultimaattinen selitys voi olla pelkkä illuusio, joka perustuu selittäjän vahvoihin ennako-oletuksiin ja joka kertoo enemmän esittäjästä kuin ihmislajin ominaisuuksista. Sattumalle jätti sijaa myös Charles Darwin:

* Sosiobiologiset selitykset muistuttavat usein teologisia tulkintoja: nuoret fundamentalistit tulkitsevat luonnonvalinnan ilmoitusta ja ilmoittavat kansalle totuuden. Voi sitä, joka ei heidän sanomaansa hyväksy! Hän on humanisti, feministi, moralisti, relativisti, postmodernisti, dekonstruktionisti, subjektivisti, kommunisti, stalinisti, metafysiikka, pseudotieteilijä, freudilainen, marxilainen, saivartelija, valehtelija, huijari, performanssitaiteilija, rotta, Urho Kekkonen poika ynnä muuta inhottavaa. (Vrt. Niemelä 2004; 2005a; 2005b.)

uusiutumiseen. Jos jostakin asiasta ei **haluta** etsiä empiiristä näyttöä, se ei osoita, että näyttöä ei löytyisikään. Kysymys on siitä, mitä näkökulmaa halutaan korostaa ja onko tuo näkökulma tarkoituksenmukainen tai ainoa oikea. Koska heillä ei ole kliinistä kokemusta, kuinka he voivat arvioida skitsofrenian syitä ja hoitoa ja erimielisiä teorioita? Ovatko he havainnoineet skitsofreenikkoja? Kuinka geneettisissä tutkimuksissa voitaisiin varmistua siitä, ettei sairastumisen taustalla ole psykososiaalisesti periytyviä vuorovaikutuksen vääristymiä, jos niiden olemassaolo kiistetään *a priori* tai niitä ei resurssien puutteen vuoksi oteta tutkimuksessa huomioon? Heidän käsityksensä vaikuttavat kirjaviisaudelta, joka perustuu yksipuoliseen lähdeoteeseen. Perinnöllisyyden pelkistäminen geeneihin (DNA:han) merkitsee liian rajoittunutta käsitystä siitä, mitä suvullisessa lisääntymisessä siirtyy sukupolvelta seuraavalle (Sterelny–Griffiths 1999: 55–148).

Geneettisesti identtisillä kaksosillakin perimä johtaa vain noin 50 prosentin todennäköisyydellä sairastumiseen (Plomin–DeFries–McClearn–McGuffin 2001: 210), ja jos Jay Josephin (2003: 134–239) metodologista kritiikkiä on uskominen, konkordanssi on huomattavasti pienempi, ehkä jopa olematon. Myöskään skitsofrenian geenejä ei ole kyetty luotettavasti osoittamaan (esim. Kalat 2004: 479–480), mutta geneetikot eivät ole tulkinneet tätä osoitukseksi siitä, että kyseisiä geenejä ei ole (Joseph 2005), vaan mieluummin siitä, että skitsofrenian taustalla on lukuisia geenejä ja kunkin vaikutus on pieni (Plomin–DeFries–McClearn–McGuffin 2001: 216). Millaiset havainnot saisivat geneetikot tunnustamaan, että ”skitsofreniageenejä” ei ole? Selvää on vain se, että moisiin geeneihin haluttaisiin erittäin kernaasti uskoa. Geenimytologia jyrää.

Plominin ym. asenne vaikuttaa katteettoman luottavaiselta: kunhan vain löydetään geenit, jotka liittyvät skitsofreniaan, on ongelmat ratkaistu (Plomin–DeFries–McClearn–McGuffin 2001: 215). Tästä seuraa myös kiistanalaisia ja yksipuolisia hoitosuosituksia: biologinen hoito (lääkitys) ratkaisee kaiken. Skitsofrenian parantumiseen voidaan kuitenkin vaikuttaa myös psykoterapialla; lääkehoito helpottaa oireita mutta ei poista uusiutuvuutta, ja lääkkeillä voi olla vakavia sivuvaikutuksia (Alanen 1997; Martindale–Bateman–Crowe–Margison 2000).

Jussi Niemelä ja Osmo Tammissalo saattavat itsensä omituiseen valaistukseen todetessaan, että väitöskirjaani *Psykoanalyysi ja sen soveltaminen musiikintutkimukseen* ei voitaisi hyväksyä ”tieteelliseksi akateemiseksi väitöskirjaksi” (Tammissalo–Niemelä 2006). Häväistyskirjoituksen sanamuodot eivät jätä tulkinnanvaraa:

”Långin väitöskirja on tarkoitushakuista näkökulmafilosofiaa, diskurssien relativismia, moralistista virhepäätelyä ja epistemologista ynnä muuta saivartelua. Itseironiaa ei Långin väitöskirjasta kuitenkaan löydy. [!?] Ehkä tämä olisikin pelastusveneessä viruvalta hieman liikaa vaadittu.

Loppupäätelmänä voidaan todeta, että Markus Långin käsissä tiede on muuttunut koherentiksi rajatiedoksi, performanssitaiteeksi ja poliittisretorisiksi [*sic*] pellehyppelyksi. Moraaliposeeraaminen on tehnyt humanismista ikävää, halpaa ja helppoa jokamiehen hupia. Jos tällaiset väitöskirjat menevät läpi, on postmoderni diskurssien relativismi voittanut.” (Niemelä 2004: 94.)

Kuten todettua, Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo eivät ole lukeneet väitöskirjaani, he eivät ole tiedeyhteisön jäseniä, eivätkä he ole osoittaneet filosofista eivätkä musiikkitieteellistä ja musiikkipsykologista pätevyyttä, jota tutkielman arvostelu edellyttää. He eivät voi arvioida väitöskirjani tieteellisyyttä. Heidän luonnehdinnoillaan ei ole mitään tekemistä väitöskirjani sisällön eikä tieteellisen arvostelun kanssa, eivätkä he kykene vastaamaan sosiobiologian kritiikkiini asiallisin perusteluin.

Eriskummalliselta vaikuttaa epistemologisen pohdiskelun nimittäminen ”saivarteluksi”. Eivätkö Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo ymmärrä, että epistemologia on kaiken vakavasti otettavan ajattelun ja tieteen perusta? On tärkeää pohtia, kuinka muodostamme käsityksiä ja noudatammeko siinä luotettavaa ja hyveellistä menettelyä. — Kiinnostavaa sinänsä monet Jussi Niemelän ja Osmo Tammisalon syytökset soveltuvat osuvammin heihin itseensä: asiaperustelujen asemesta he tarjoavat retorista voimailua, saivartelua ja virhepäätelmiä. Heidän sosiobiologiansa on ajatusleikkiä ja etätyötä, helppoa jokamiehen hupia.

Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo vetoavat sosiaalipolitiikan professorin Jeja-Pekka Roosin lausuntoon mutta jättävät huomiotta esitarkastajien ja vastaväittäjän lausunnot, jotka puolsivat väitöskirjaa yksimielisesti. Prof. Roos ei saapunut väitöstilaisuuteen lukemaan lausuntoaan, eikä hänen lausuntonsa antanut humanistiselle tiedekunnalle aihetta toimenpiteisiin (ks. myös Lång 2006b).

Jos olen oikein ymmärtänyt (ks. Niemelä 2005a), Jussi Niemelä ja Osmo Tammisalo olivat väitöstilaisuudessa läsnä, mutta he eivät esittäneet tilaisuuden lopussa huomautuksia, vaikka niitä yleisöltä pyysin.*

* Väitöstilaisuus järjestettiin Helsingin yliopistossa 4. päivänä helmikuuta 2005; Jussi Niemelän häväistyskirjoitus oli valmistunut lokakuussa 2004. En tiedä toimittaneeni hänelle väitöskirjan käsikirjoitusta. Häväistyskirjoitus ei perustu väitöskirjan julkaistuun versioon, eikä hän ole minulta väitöskirjaa tiedustellut.

KIRJALLISUUS

- Alanen, Yrjö O. 1997: *Schizophrenia: Its Origins and Need-adapted Treatment*. Karnac Books, London.
- Buller, David J. 2005: *Adapting Minds: Evolutionary Psychology and the Persistent Quest for Human Nature*. The MIT Press, Cambridge (Mass.).
- Bunge, Mario 2003: *Emergence and Convergence: Qualitative Novelty and the Unity of Knowledge*. University of Toronto Press, Toronto.
- Darwin, Charles 1913: *Lajien synty luonnollisen valinnan kautta eli luonnon suosimien rotujen säilyminen taistelussa olemassaolosta*. Suomentanut A. R. Koskimies. Arvi A. Karisto, Hämeenlinna. [*The Origin of Species by Means of Natural Selection, or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life, 1859–72.*]
- Dupré, John A. 2001: *Human Nature and the Limits of Science*. Oxford University Press, Oxford.
- Dupré, John A. 2003: *Darwin's Legacy: What Evolution Means Today*. Oxford University Press, Oxford.
- Freud, Sigmund 1946: Zur Geschichte der psychoanalytischen Bewegung. [1914.] — *Gesammelte Werke X*, s. 43–113. Imago, London.
- Gould, Stephen Jay — Lewontin, Richard C. 1998: Pyhän Markuksen kirkon holvikolmiot ja panglossinen paradigma: adaptionistisen ohjelman kritiikki. Suomentanut Matti Sintonen. — *Biologian filosofian näkökulmia* (toim. Matti Sintonen), s. 121–142. [*The Spondrels of San Marco and the Panglossian Paradigm, 1978.*]
- Hanke, David 2004: Teleology: the explanation that bedevils biology. — *Explanations: Styles of Explanations in Science* (toim. John Cornwell), s. 143–155. Oxford University Press, Oxford.
- Harlow, Harry F. — Dodsworth, Robert O. — Harlow, Margaret K. 1965: Total Social Isolation in Monkeys. — *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 1 (54. vsk.), s. 90–97.
- Holmer Nadesan, Majia 2005: *Constructing Autism: Unravelling the 'Truth' and Understanding the Social*. Routledge, London.
- Joseph, Jay 2003: *The Gene Illusion: Genetic Research in Psychiatry and Psychology Under the Microscope*. PCCS Books, Ross-on-Wye.
- Joseph, Jay 2005: Research Paradigms of Psychiatric Genetics. — *The American Journal of Psychiatry* 10 (162. vsk.), s. 1985.
- Kalat, James W. 2004⁸: *Biological Psychology*. Thomson Wadsworth, Belmont.
- Köhler, Thomas 1996: *Anti-Freud-Literatur von ihren Anfängen bis heute. Zur wissenschaftlichen Fundierung von Psychoanalyse-Kritik*. W. Kohlhammer, Stuttgart.
- Lång, Markus 2004: Psykoanalyysi ja sen soveltaminen musiikintutkimukseen. [Diss.] *Studia musicologica Universitatis Helsingiensis*, 12 [11]. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Lång, Markus 2005a: Eleitä vai perusteluja? — *Skeptikko* 2 (18. vsk.), s. 33–35. <URI:<http://www.elisanet.fi/markus.lang/opinnot/skeptikko-1.html>>.
- Lång, Markus 2005b: Varjonyrkkeilyä pimeässä. — *Skeptikko* 4 (18. vsk.), s. 49–54. <URI:<http://www.elisanet.fi/markus.lang/opinnot/skeptikko-2.html>>.
- Lång, Markus 2006a: Psykoanalyysi ja todellisuus. — Psykoanalyysi-antologia (toim. Petri Meronen). Tulee julkaistavaksi.
- Lång, Markus 2006b: [Arvovaltaa ja uutisankkoja.] — *Skeptikko* 1 (19. vsk.), s. 41–42. <URI:<http://www.elisanet.fi/markus.lang/opinnot/skeptikko-3.html>>.
- Martindale, Brian — Bateman, Anthony — Crowe, Michael — Margosin, Frank (toim.) 2000: *Psychosis: Psychological Approaches and their Effectiveness*. Gaskell, London.
- Niemelä, Jussi 2004: Sosiobiologiaa humanisteille ja muille vasta-alkajille - Pamfletti. [Elektroninen käsikirjoitus. Osa laadittu yhdessä Osmo Tammisaloon kanssa.] <URI:<http://www.masters.fi/Pamfletti.pdf>>. [Tarkistettu 1. 6. 2005.]
- Niemelä, Jussi 2005a: Salatiedettä Helsingin yliopistossa. — *Skeptikko* 1 (18. vsk.), s. 38–39.
- Niemelä, Jussi 2005b: Markus Lång, tiede ja fallibilismi. — *Skeptikko* 3 (18. vsk.), s. 51–53.
- Niiniluoto, Ilkka 1984: *Tiede, filosofia ja maailmankatsomus. Filosofisia esseitä tiedosta ja sen arvosta*. Otava, Helsinki.

- Peirce, Charles S. 2001: *Johdatus tieteen logiikkaan ja muita kirjoituksia*. Valinnut ja suomentanut Markus Lång. Vastapaino, Tampere.
- Plomin, Robert — DeFries, John — McClearn, Gerald — McGuffin, Peter 2000: *Behavioral Genetics*. Worth, New York.
- Raatikainen, Panu 2003: Tekeekö tieteen kehitys ihmistieteet tarpeettomiksi? — *Tieteessä tapahtuu* 1 (21. vsk.), s. 30–32. <URI:http://www.tsv.fi/ttapaht/031/Raatikainen.pdf>.
- Raatikainen, Panu 2004: *Ihmistieteet ja filosofia*. Gaudeamus, Helsinki.
- Riley, Brien P. — Kendler, Kenneth S. 2005: Schizophrenia: Genetics. — *Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry I* (toim. Benjamin J. Sadock & Virginia A. Sadock), s. 1354–1370. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia.
- Robinson, Paul A. 1993: *Freud and His Critics*. University of California Press, Berkeley.
- Rutter, Michael — Andersen-Wood, Lucie — Beckett Celia — Bredenkamp Diana et alii 1999: Quasi-autistic Patterns Following Severe Early Global Privation. — *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines* 4 (40. vsk.), s. 537–549.
- Simon, Bennett — Blass, Rachel B. 1991: The Development and Vicissitudes of Freud's Ideas on the Oedipus Complex. — *The Cambridge Companion to Freud* (toim. Jerome Neu), s. 161–174. Cambridge University Press, Cambridge.
- Sterelny, Kim — Griffiths, Paul E. 1999: *Sex and Death: An Introduction to Philosophy of Biology*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Sulloway, Frank J. 1979: *Freud, Biologist of the Mind: Beyond the Psychoanalytic Legend*. André Deutsch, London.
- Tammisalo, Osmo — Niemelä, Jussi 2006: Freud ja sosiobiologia. — *Psykologia* (tulossa?).
- Turkington, Douglas — Martindale, Brian — Bloch-Thorsen, Gerd Ragna 2005: Schizophrenia. — *Oxford Textbook of Psychotherapy* (toim. Glen O. Gabbard & Judith S. Beck & Jeremy Holmes), s. 163–176. Oxford University Press, Oxford.
- Tähkä, Veikko 1997²: *Mielen rakentuminen ja psykoanalyttinen hoitaminen*. WSOY, Helsinki. [*Mind and Its Treatment: A Psychoanalytical Approach*, 1993.]
- Zagzebski, Linda Trinkaus 1996: *Virtues of the Mind: An Inquiry into the Nature of Virtue and the Ethical Foundations of Knowledge*. Cambridge University Press, Cambridge.

© Markus Lång 2005–06

Psykologia-lehti tilasi vastineen syyskuussa 2005 mutta kieltäytyi julkaisemasta sitä.